

Nakon vrlo živih diskusija i izmjena mišljenja u svim radnim grupama zaključeno je da svi odsjeci francuskog jezika i književnosti treba da nađu mogućnosti za razvijanje nastave živih jezika prema načelima Konačnog akta konferencije u Helsinkiju i sastanka organiziranog od Savjeta Evrope u Strasbourgu 1979. godine. Studij francuskog jezika i književnosti mogao bi se unaprijediti na temelju suradnje i izmjene iskustava pojedinih odsjeka. Trebalo bi omogućiti da na sveučilištima osim studija francuskog jezika postoji i studij jednoga drugog stranog jezika, a nastavu bi trebalo prilagoditi potrebama sredine i novim načelima moderne didaktike jezika, što će osobito doći do izražaja pri osposobljavanju studenata za nastavnike francuskog jezika u osnovnim i srednjim školama. Veliku važnost treba pridavati i kontrastivnom pristupu pri izučavanju stranog jezika.

Što se pak tiče studija civilizacije, sudionici seminara smatraju da je taj studij često došao u opasnost da se ne temelji na znanstvenim načelima u usporedbi sa studijem književnosti i studijem jezika. Zbog toga bi trebalo uspostaviti čvrstu vezu između stručnjaka raznih profila (profesora književnosti, povjesničara, sociologa, ekonomista itd.), da bi se izradila teorija kontrastivne civilizacije i metodski pristup civilizacijama francuskog govornog izraza.

Što se pak tiče studija književnosti, treba voditi računa o svim književnostima francuskog govornog izraza, o izboru tekstova za takav studij i o metodskom pristupu tim tekstovima.

Radi održavanja kontakata između pojedinih sveučilišta izabrani su članovi dopisnici za svaku prisutnu nfrankofonsku zemlju, kao i uži odbor od devet članova, koji će svi voditi računa o zaključcima ovoga seminara i sazivati regionalne sastanke radi produbljivanja pojedinih tema i rješavanja novih problema na području studija francuskog jezika i književnosti.

Mirjana Bonačić

ENGLISKI JEZIK U FUNKCIJI STRUKE (Seminar održan u Hvaru 1. do 5. listopada 1979)

Uz podršku Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SR Hrvatske i u suradnji s Britanskim savjetom i Odsjekom za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Sveučilište u Splitu organiziralo je seminar za nastavnike koji poučavaju engleski jezik u okviru Općih programskih osnova visokog obrazovanja u radnim organizacijama sveučilišta u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu. Kao predavači sudjelovali su Pauline Barr (Ealing College of High Education u Londonu), profesor dr Vladimir Ivir (Filozofski fakultet u Zagrebu), Malcolm Johnson (Britanski savjet u Zagrebu), dr Mirjana Vilke (Filozofski fakultet u Zagrebu) i profesor dr Henry Widdowson (Institute of Education, University of London).

Glavni je zadatak seminara bio da se ispituju i utvrde temeljni principi pristupa primijenjene lingvistike izradi programskih struktura i metodologiji poučavanja engleskog jezika u funkciji struke te razmotre problemi pripreme

odgovarajućih nastavnih materijala. Tako su teme u prvoj polovini seminara bile teoretske s određenim praktičnim implikacijama, a u drugom su se dijelu prikazali i ocijenili razni nastavni materijali i razmatrala se metodologija njihove obrade.

Ciljevi u nastavi stranih jezika u visokom obrazovanju određuju se u odnosu prema širim obrazovnim svrhama, od kojih je najizravnija sposobnost studenata da se služe stručnom literaturom na stranom jeziku. S pedagoškog gledišta treba definirati najefikasniji način na koji se razvija sposobnost upotrebe stranog jezika u komunikativne svrhe prenošenja stručne i znanstvene informacije.

U predavanjima o prirodi jezika u upotrebi H. Widdowson je izložio dva glavna pristupa poučavanju stranog jezika. U prvom su ključni pojmovi "rečenica" i "situacija". Rečenice prikazuju gramatička pravila i njihovo se značenje očituje u kontrastivnom odnosu prema drugim mogućim rečenicama. Radi pedagoškog prikaza rečenice se povezuju sa situacijama koje predočuju značenje rečenica te zapravo podvostručuju informaciju. Time se strani jezik prikazuje na način koji nije u skladu s učenikovim jezičnim iskustvom. U stvarnosti se jezično ponašanje očituje u izričajima ostvarivanjem gramatičkih pravila i pravila upotrebe u kontekstu koji nadopunjuje značenje. Značenje nije nikada ni određeno ni potpuno u jeziku. Govornik izvodi prikladno značenje iz međusobnog odnosa izričaja i iz povezivanja izričaja sa situacijom, koja je nužno proširenje značenja i govornik je mora interpretirati da bi stvorio pragmatičku vrijednost izričaja. U komunikativnom se pristupu poučava kako se na stranom jeziku nešto kaže (propozicija ili pojmovni sadržaj) i kako se nešto radi (ilokucija ili pragmatička funkcija). Ova dva pristupa mogu se primijeniti na jezik u struci. Stručni se jezik može definirati pomoću strukturnih obilježja rečenica kao poseban registar ili podvrsta jezika. Na taj se način registri pojedinih jezika pokazuju kao potpuno zasebni, te ne postoji mogućnost prevođenja. Međutim, formalna lingvistička obilježja zanimljiva su kao realizacija pojmova i komunikativnih činova koji su karakteristični za određeno područje ljudske komunikacije (diskurs). Stručni se jezik prikladnije objašnjava kao tekstualizacija posebnog područja diskursa koji izražava sekundarnu kulturu što je stručnjaci i znanstvenici stječu tijekom obrazovanja. Taj diskurs karakterizira poseban odnos propozicija i ilokucija, uvjetovan konvencijama znanstvene komunikacije. Isti se diskurs tekstualizira u različitim jezicima na specifičan način, a izražava se i alternativnim simboličkim sustavom (formule, dijagrami i dr.), pomoću kojega se u tekstu ne podvostručava, već dopunjuje informacija. Takvo tumačenje omogućava prevođenje: diskurs se ostvaruje iz jednog jezika i tekstualizira se u drugi. Studenti imaju određeno iskustvo o znanstvenom diskursu na svojem jeziku. Imaju i veće ili manje znanje osnovnih lingvističkih struktura engleskog jezika. No ono što oni ne znaju, to je tekstualizacija. Oni ne povezuju diskurs s engleskim tekstom. Stoga nastavnik treba stimulirati razumijevanje prirode teksta kao tekstualizacije diskursa i povezati učenje formalnih sredstava engleskog jezika s njihovom komunikativnom funkcijom. Time se gramatika i leksik interpretiraju kao izraz pojmova koji se javljaju u određenim funkcionalnim tipovima znanstvenog izlaganja. Komunikativni sustav znanstvenog diskursa opisuje filozofija znanosti. Pojednostavljen i pedagoški obrađen prikaz daje metodologija stručnih predmeta, koja je za nastavnika stranog jezika dragocjen izvor podataka.

Prema tome, ako se nastava stranog jezika u visokom obrazovanju treba baviti poučavanjem upotrebe jezika u struci, a ne općeg jezika za koji nije vezana sekundarna kultura znanosti, onda se ona ne može obavljati kao odvojen proces, već kao logično proširenje stručnog obrazovanja.

Komunikativni model prevođenja bio je tema predavanja V. Ivira i diskusije nakon toga. Prevođenje je jedino moguće kao komunikacija poruka koje se interpretiraju u smislu izvanjezične stvarnosti. Teškoće prevođenja su komunikativne prirode, a ne samo lingvističke. Prijevod kao prijenos informacije odražava procese razumijevanja i konceptualizacije te predstavlja proširenje pojmovnog horizonta. Prijevod ima važnu ulogu u znanstvenoj komunikaciji, pa tako i u poučavanju stranog jezika.

U predavanju M. Johnsona o testiranju i u diskusiji zanimljiv je bio prijedlog da se vrednovanje znanja ugradi u sam nastavni proces. Lakše je testirati ono što smo poučavali, sastavne vještine nižeg reda (gramatički i leksički testovi objektivnog tipa). Teže je, ali pedagoški mnogo vrednije testirati komunikativnu kompetenciju, koja uključuje vještine nižega reda. Ciljevi učenja jezika u struci usmjereni su prema vanjskim, konkretnim potrebama, te i vrednovanje sposobnosti za dalje učenje, za buduće akcije, ima šire obrazovno značenje nego ispitivanje sadržaja obrađenih tekstova.

Interakcijska priroda pisanog diskursa i proces čitanja bili su središnje teme seminara (H. Widdowson i P. Barr), na koje su se nadovezali prijedlozi za metodološku obradu nastavnog materijala. Suvremene studije navode čitanje kao misaonu aktivnost u kojoj čitalac stvara značenja na osnovi tekstualnih podataka, vlastitih očekivanja i poznavanja konvencija pojedinog područja diskursa. Interakcija karakterizira i pisani diskurs, s tom razlikom što je to nericipročan i psihološki događaj u kojem pisac, tako reći, vodi unutarnji dijalog s čitaocem, predviđa zajedničko znanje ili nedostatak znanja, moguća pitanja i reakcije te prema njima strukturira diskurs. Nastavnik može različitim vježbama oživjeti ovaj dijalog, olakšati interpretaciju i ponovno stvaranje diskursa iz teksta. Strategije čitanja razvijaju se motiviranjem i određivanjem svrhe čitanja, koja utječe na način čitanja, zatim vježbama za vrijeme čitanja pomoću kojih se razjašnjava proces čitanja kao svjesna misaona aktivnost. Te vježbe stimuliraju sposobnost predviđanja, korištenje redundantne jezika, razumijevanje nepoznatog pomoću konteksta, razumijevanje tekstualne referencije, logičkog povezivanja i organizacije informacije u paragrafu. Takve vježbe upravljaju razumijevanjem i razvijaju interpretativne postupke te se razlikuju od pitanja nakon čitanja pomoću kojih se provjerava razumijevanje. Čitanje je selektivan proces u kojem treba prepoznati bitnu informaciju i ono što se može zanemariti. Ovdje je važna vještina pisanja bilježaka i sažetaka, koja ovisi o prepoznavanju retoričke i logičke strukture teksta. Ovakve vježbe omogućavaju autentičnost pristupa. Tekst, pa i izvoran, koji se obrađuje samo kao primjer gramatičkih struktura, prestaje biti autentičan. Autentičnost nije inherentna u jeziku, nego je funkcija prikladne interpretacije.

Zanimljiv je bio i prijedlog o pedagoškoj progresiji. Umjesto stupnjevanja gradiva prema jezičnim teškoćama, što u praksi znači simplifikaciju izvornih tekstova, mogu se stupnjevati zadaci učenja koje postavljamo studentima.

Svoje radne materijale prikazale su Ljerka Bartolić iz Zagreba i Maja Pervan iz Splita, a o svom radu govorili su i drugi nastavnici. Prikazan je i

udžbenik *Reading and Thinking in English* (Oxford University Press, 1979), koji u četiri samostalne knjige, od gotovo početnice i najjednostavnijih jezičnih izraza osnovnih pojmova u znanosti vodi do razumijevanja izvornih znanstvenih tekstova.

Živa diskusija razvila se u povodu izlaganja M. Vilke, koja je uz pomoć ankete prikazala stanje u nastavi engleskog jezika na nematičnim fakultetima. Ključni su problemi broj studenata u grupi, koji ne bi smio biti veći od 25, i različito predznanje i sposobnosti, koji su činjenica u svakoj nastavnoj situaciji. Jedno je od rješenja grupni rad koji omogućava uzajamno učenje, no iziskuje više raspoloživog vremena.

M. Vilke potakla je i pitanje zajedničkog stava u izboru i obradi nastavnih materijala. Tijekom seminara iskristalizirale su se dvije mogućnosti: tečajevi "uskog spektra" vezani za strogo specijalizirane sadržaje i ograničeno jezično ponašanje, kakvo se u visokom obrazovanju može predvidjeti samo za malen broj budućih zvanja, i tečajevi "širokog spektra" sa širom obrazovnom svrhom. Raznolik se izbor tema upotrebljava da bi se na engleskom jeziku predočili pojmovi i komunikativne funkcije koje su zajedničke za čitavo područje znanstvenog diskursa. Pažnja je usredotočena na razvijanje kompetencije čitanja i sposobnost učenja, koje se zatim mogu primijeniti na specijalizirano područje studija. Mogući nedostatak je izbor tema iz različitih grana znanosti, što može smanjiti motivaciju pojedinih studenata. No metodologija se ovog pristupa može primijeniti na sadržaje iz stručnih predmeta studija. Ovaj je pristup realniji u situacijama koje omogućuju veći izbor budućih zvanja i gdje je potreban širi vidik i širi opseg profesionalnog zanimanja u struci.

U zaključnom razgovoru, kojemu je prisustvovao rektor Sveučilišta u Splitu, nikao je prijedlog da se u idućoj godini organizira praktičan radni seminar za pripremu nastavnih materijala iz engleskog jezika za određene radne organizacije visokog obrazovanja.